

Svoboda kot človekov temelj in pravica

TANJA MENCIN

Gabriele, SI-8296 Krmelj

IZVLEČEK

Svoboden je vsak človek. Tudi primitivne družbe in različni totalitarizmi zahtevajo svobodo v sklopu svojih ideologij, četudi v zgrešeni obliki. Svoboda je torej temelj, na katerem stoji človekova osebnost; spreminja se, kakor se spreminja človek. Svoboda potrebuje živo voljo, duha, ki se giblje, in edina meja je človek sam. Zaradi raznolikosti duha družba za svojo ohranitev nujno potrebuje red, dogovore in zakone, ki ohranjajo družbeno ravnotežje. Svoboda ni fiksni družbenopolitični sistem, temveč procesi, skozi katere se družbena zavest ozavešča k višji urejenosti, kar pomeni, da se svoboda nadzoruje sama. Diktatorstvo je do absurda prignana oblika svobodne volje, ekstrem moči, ki se lahko uniči sam. Ekstremna pripadnost egocentrični svobodi noče ob sebi nikogar drugega, kakor zgolj samo sebe. Resnična volja je vse, kar lahko konstruktivno ustvarja v skladu z lastnim ravnotežjem. To ni nietzschejanska bolehnata volja do moči. Biti svoboden, pomeni biti odgovoren za svoja dejanja, imeti možnost odločanja in izbiranja.

Ključne besede: svoboda, pravica, temelje, človek, ravnotežje, diktatorstvo, Nietzsche, egocentrizem

ABSTRACT

FREEDOM AS A HUMAN FOUNDATION AND RIGHT

Every man is free. Even primitive societies and totalitarian regimes incorporate freedom into their ideologies, albeit in a twisted manner. Freedom is thus the foundation of the human personality; it changes as man changes. Freedom calls for a vigorous will and dynamic spirit limited only by man himself. Owing to this spiritual diversity, in order to survive, society inevitably needs order, conventions and laws, all of which are aimed at maintaining social balance. Rather than a fixed socio-political system, freedom is the result of processes through which social consciousness raises awareness of a higher degree of order, meaning that freedom is controlled by freedom itself. Dictatorship is freedom of will wound up to the absurd, a power extreme prone to self-destruction. The extreme attachment to egocentric freedom wants no one else in the vicinity but the self. True will is all that is capable of constructive creations balanced with the self. This is not the Nietzschean nihilistic will to power. To be free means to be responsible for one's own actions, to be free to decide and to choose.

Key words: freedom, right, man, social balance, dictatorship, Nietzsche, egocentrism

Na prvi pogled se zdi, da lahko na to vprašanje zlahka odgovorimo, kajti pravica iz katerega izhaja definicija človeka, kot svobodnega bitja je osnovni temelj naših življenj. Svoboda je univerzalna in najintimnejša bit vsega življa na planetu; torej ne zgolj teorija, na katerem sloni vizija današnje evropske družbe.

Pravzaprav vprašanje, kaj je svoboda, ni odveč. Kaj nam sploh predstavlja? Je to družbeni trend ali nujnost, ki jo narekuje zgodovina v procesu družbenih in razrednih sprememb, ali najprej bitna nujnost vsakega posameznika, kot glavnega nosilca njene ideje?

Svoboden je vsak človek. Tudi primitivne in anarhične družbe, tudi različni totalitarizmi poznajo in zahtevajo svobodo v sklopu svoje ideologije, tudi če je ta oblika zgrešena in se ne prilagaja humani obliki. V ekstremni ideologiji Veličega Brata pravni red ni veljavna vrlina, ampak breme, saj je svobodna volja prišla do svojega absurda, do tiste moči, ki ne pozna vdaje. Moč ne more naprej, ker bi zašla samo vase, niti noče nazaj, ker jo premočna tenzija volje vleče naprej. V nenehni konfrontaciji s samo seboj se v mraku vprašuje po lastnih vrednotah in duh, kot najvišja človekova danost, se srečuje z ekstremnimi oblikami svobode.

Svobodo kot idejo in kot tisto stanje zavesti, ki prinaša zadovoljstvo in občutek miru, pozna vsaka družbena zavest v zgodovini, ne glede na to, kako je le-ta usmerjena. Vendar, ker je svoboda bolj kompleksen pojem, kot se sprva zdi, se zgodovina nenehno preobrača v krčih revolucionarnih porodov: komunizem je na primer postal odpadniška oblika, kapitalizem pa trend, ki naj bi vseboval v sebi vse zametke prave demokracije in individualizma. Torej se svoboda kot taka nenehno opazuje, je nekakšna družbena samorefleksija, vpeta v metamorfoze vladajočega časa in pogojena s prevladujočo družbeno idejo. Če je še pred tisočletji vzdihoval suženj, da hoče svobodo, je s tem mislil drugačno svobodo, kot jo danes zahtevajo demokratične družbe, pa vendar se ni takratna svoboda prav v ničemer razlikovala od današnje. Tu uvidimo Univerzalnost svobode kot take, prilagaja se vsakemu času, a v svojem pojavljanju se nikoli ne ukine.

Svoboda je torej temelj, na katerem stoji človekova osebnost, spreminja se, kakor se spreminja človek. V današnjem času postaja premetena in prefinjena Velika Sestra, ki zna v svojih pojavnih manifestacijah postati tudi iluzorna potreba, nekaj, kar v sebi skriva nove anarhizme, s katerimi se srečujemo.

Preprosto povedano, svoboda je živa sila, ki vleče voljo naprej, ne glede na to ali ta naprej pomeni stagnacijo ali napredek. Ko se neka totalna Ideja uveljavi kot splošna miselnost, postane svoboda samozadostna, zato nenehno potrebuje nasprotne sile. Skozi to sito prodrejo le najmočnejše sile novih duhov, saj volji ne preostane drugega, kakor da se popolnoma zlomi ali pa previdno preobrazi. Za nas, tranzitne popotnike je previdna preobrazba varnejša, saj nimamo močnega zaledja iz preteklosti, niti moči na zalogi, da bi smeli eksperimentirati z družbeno zavestjo.

Kaj sploh človek je in kaj je njegova svoboda, je vprašanje, ki bega že tisočletja. In ker se pojav nenehno poraja in ga zgodovina nikoli ni ukinila, pomeni, da je prava svoboda kompleksnejša in težje dosegljiva, kot to skuša sugerirati celo demokracija tretjega tisočletja. Če bi bila svoboda zares tako poceni, nekakšen predvidljiv mišmaš marketing, bi danes lahko človeštvo, zaradi osupljive umske sposobnosti, domišljije in tehnološkega buma, živelo v raju. Pa temu ni tako. Od raja smo oddaljeni, če si drznem šalo, kar nekaj svetlobnih let!

Svoboda kot pojem, je relativna stvarnost, kajti njeni nosilci so med seboj različni individuumi, ki nenehno prilagajajo predstave o sebi in svetu, pa vendar nam prav ti pokazatelji izpričujejo stanje splošne ljudske zavesti v nekem času. Svoboda torej potrebuje živo voljo, duha, ki se giblje, in edina meja je človek sam. Če ni človeka, ne moremo govoriti o svobodi, kakor o njej govorimo danes. Zaradi te raznolikosti družba

za svojo ohranitev nujno potrebuje red, sporazume, dogovore in zakone, ki ohranjajo družbeno ravnotežje. To je področje, kjer vstopa v veljavo suptilna plat umske svobode.

Naprimera, Deklaracija o človekovih pravicah, ki jo je zapisala humana zavest l. 1948, (tj. družba, ki je prepoznala ekstremizme, ki vodijo v bolezen duha) skuša človeka in njegovo svobodo preobraziti v živi sistem, ki bi težil k notranjemu družbenemu ravnotežju. Če smo spoznali, da svoboda ni anarhizem, ni totalitarizem, da svoboda ni fiksni družbeno-politični sistem, temveč procesi skozi katere se družbena zavest oza-vešča k višji in boljši urejenosti, k celovitosti, pomeni tudi dejstvo, da se svoboda nadzoruje sama, skozi refleksijo časovno-družbenih ogledal.

Če npr. odmislimo človeka, bi svoboda kot življenjska bitnost ostajala latentno prisotna sila še naprej, toda njene pojavne oblike bi se osredotočale na druge življenjske ravni. Pravzaprav dvomim, da bi se živalske vrste drznile posegati vanjo in zlorabiti njeno funkcionalnost.

Iz navidezno absurde pomisli se lahko izlušči dejstvo, da je Najvišja Svoboda domena mislečih bitij, torej človeka, in ker je človek v svojih domislicah osupljivo kreativen, domišljav in pohlepen, saj si rad sam ustvarja družbene situacije, od najbolj primitivnih do najbolj ekstremnih; pomeni tudi to, da brez nekega osnovnega reda in smernic, ki ohranjajo ravnotežje, nobena družba ne preživi; torej je človek v svoji svobodi nenehno determiniran, ujet med redom Realne svobode in Absolutno svobodo, kot možnostjo izbire.

Če bi živeli v nenehnem miru, nekakšnem raju, ne bi vedeli za vojne in druge ekstremizme volje, torej tudi svoboda ne bi vedela zase, ker se sama po sebi ne bi nikoli vpraševala. Življenje v popolnem totalitarnem sistemu pa praktično ni mogoče, kajti volja, ki ne diha, volja, ki se ne giblje, stagnira in prej ali slej propade, se sesede vase. Diktatorstvo je do absurda prignana oblika svobodne volje, ekstrem moči, ki se lahko sesede vase, saj nima več gonilne sile, sveže energije zdaj izčrpanih množic. Neko zlo, nek ekstrem volje, se vedno uniči sam in če bi izvirna bit svobode res izhajala iz tega zla, iz teh ekstremizmov, človek ne bi obstajal več.

S samo svobodo ni torej nič narobe. Človek je tisti, ki določa njene meje in okvirje samemu sebi. Dobro vemo, da zgodovina volje in svobode ne priznava ekstremov, kot edino veljavnih življenjskih principov, ampak nenehno teži k neki sredini, k iskanju tistega težišča, ravnotežja sil, kjer nasprotja sicer ostajajo, toda zdaj ima vsak element svojo osebno krožnico, manipulativni prostor, kjer lahko biva in obenem vstopa v odnose z drugimi.

Svoboda je torej osnovno življenjsko vprašanje zgodovine in njenih obdobij in da se volja zave pomembnosti tega vprašanja, je potrebna močna tenzija, ki ustvari novo, povsem predruščeno situacijo.

Deklaracija o človekovih pravicah je posledica v zgodovini nastalih družbenih razmer, je delovanje k zlati sredini hotečega duha in sprožilo novega procesa v naših zavestih; to je proces, ki se mora manifestirati v vse oblike javnega in zasebnega življenja. Če je svoboda preobrazbeni proces nas samih, koraki zgodovine, zorenje celotnega človeštva, je Deklaracija o človekovih pravicah pot k svobodi duha, pot do stanja duha, ki hoče biti skladen s samim seboj. In to ravnotežje je pravzaprav cilj najvišje človekove svobode.

Človeška duša, četudi se spozna na matematiko, ni mrtva snov brez občutkov, ni predmet brez lastnega jaza, ni matematični model, ki se lahko predvidi do pikološke natančnosti. Svoboda in zdravi občutki o njej, se ne merijo v odstotkih, ampak jo je toliko, kolikor jo ima najrevnejši, v psihični in socialni zlom prisiljeni človek, jo je toliko, kolikor jo ima Razsvetljeni budistični Mojster, jo je toliko, kolikor jo ima vsak sam. Tudi samomorilec je do same smrti svoboden človek, toda če je poslednjemu dejanju

botroval družbeni anarhizem, postane svoboda duha družbe vprašljiva. Svoboda niti ni zgolj domena vladajočih filozofskih in političnih elit, ampak domena vseh! Pravzaprav je človekova svoboda zelo egocentrična. Zelo rada zahteva in nerada se ponudi tudi drugemu. Svobodna volja rada živi, navdušena je nad svetom, ki ga opazuje in vzklika "Ego sum!". Toda prav tako vzklikne ob svojem uničenju! Ko se npr. samomorilec odloči, da bo prekinil nit svojega življenja, je težko reči, da je poslednje dejanje storil v suženjski prisili. Obup volje je res botroval poslednjemu dejanju, toda moč odločitve je tisti ad acta, ki sklene krog.

Tu je svoboda individualna, nujno usmerjena k sebi in moč odločitve usmerja človekovo hotečo voljo tudi v svet. Možnost odločanja o sebi in svetu je prvi pogoj za nastanek svobode, kot tistega razmerja, ki konstruktivno gradi življenje nasploh. Vsi lahko še danes opazujemo vzikanje novih diktatorstev (tudi ti so posledica dane svobode) in nasprotij, ki se ekstremom upirajo. Svoboda kot življenjska danost ni političen sistem. Ni noben sistem, ampak živa sila, moč volje, ki hoče živeti. Tako ali drugače.

Je osnovna in nujna pravica in obveznost vsakega, da pripomore k njeni realizaciji, k dvigu duha v jasen svet in ne prisilno ždenje v mraku nenehnega iskanja. Zato je posploševanje svobode samo na raven pravnoveljavnih aktov in zakonov, minimaliziranje ali njeno ekstremno poudarjanje, slaba mačeha, ki ne mara svojih "dobrih" otrok.

Vsak zdrav duh hoče svobodo, tisto svobodo, ki se lahko v toku življenja samouresniči; torej je svoboda življenjsko pomembna sila, domena vseh nivojev v človekovi osebnosti; materialni, psihični, mentalni in duhovni, torej je individualna in intimna; svoboda je obenem tudi domena družbe, torej je javna in dovolj močna, da spregovori glasneje od mrtve črke na papirju; svoboda je stvar zgodovine, torej je vedno aktualna in ključna za naše preživetje. Svoboda ni ujeta samo v red zakonov, ampaka se dogaja in izvršuje v vsakemu od nas. Ko bomo spoznali, da je to intimen svet, ki je vreden spoštovanja, bomo prepoznali latentno silo, ki dobi obraz od nas samih; ko ji vdahnemo življenjsko obliko, pa naj bo takšna ali drugačna, se moramo zavedati, da smo se na življenje, kakršnega bomo ali hočemo živeti, obsodili sami.

Je takozvana svoboda demokratičnih družb, ki temelji na precendensu o človekovih pravicah, torej privilegij vladajočih pravno-političnih elitnih sistemov ali stvar vseh ljudi?

Vsakdo ima po zakonu pravico do določil iz Splošne deklaracije o človekovih pravicah, pa vendar smo se znašli pred zaprtimi vrati – še nikoli ni bil človek tako odtujen samemu sebi, kot je danes! Še nikoli poprej nismo imeli toliko šibkih in bolehnih in osamljenih duhov, kot jih imamo zdaj! Še nikoli ni bil razkol volje družbenih zavesti toliko močan! Zakaj? Je deklaracija zgolj teoretski akt, na katerega se lahko sklicujejo privilegirani stanovi v konfliktnih situacijah? Nas je težnja po svobodi vse potegnila za nos? Smo preveliki idealisti?

Realizacija človeku potrebnih okoliščin, da bi uresničeval lastne potrebe in cilje, poteka prepočasi, kolesje birokracije s svojim togim sistemom hote ali nehote zavira praktično naravo človekove usmerjenosti v samouresničevanje in medtem, ko se statistike dušijo pod kupi papirjev, čas teče in ljudje izginjajo v brezimnost.

Pajkova mreža in človekova svoboda se ne bratita. Z vsakim dnem smo starejši in z vsakim dnem živimo s svobodo, ki nam jo ponujajo drugi, toda najprej živimo s tistim, kar smo uzrli sami. In, to kar zremo danes, je, poleg tehnološke glorijske, strah, osamljenost, odrinjenost pomembnih življenjskih vrednosti v podzavest – saj v tiste zaprašene, izrabljene kote življenjskega prostora pozunanjena moderna svoboda ne seže več. Velika sestra je zvita in verjetno nas hoče naučiti, ne samo tega, kaj svoboda je, ampak tudi kakšna so lahko njena slepila.

Toda Človek, kot najvišje duhovno misleče bitje na planetu, ni samo sistem, s ka-

terim bi se bojeval drug sistem, ampak življenjski princip, življenjsko dejstvo, ki ga ne more ovreči noben politični sistem; je zgodovinsko dejstvo in daleč od klonskega pajaca trenutnih histerij. Če že mora sprejemati izzive od zunaj, se prilagajati novonastalim družbenim razmeram in obenem nositi vrsto odgovornosti, to še ne pomeni, da dovoljuje pranje možganov, da dovoljuje tesnobo, ki potiska njegovo Resnično voljo v prisilno mirovanje ali celo v stagnacijo. Svobodna volja v nas hoče živeti! Tako zahteva tista intimna svoboda, ki je ne delimo z nikom, tako zahteva nagonna volja, ki teži k preživetju, k temu nas sili Resnična volja duha Zgodovine, ki hoče ta dva in vse ostale svetove razumeti in spoznati.

Resnična volja ni hoteča volja, ko nekaj hočem in zahtevam od sebe in drugih, ni nagonna volja preživetja, ni superiorna volja, ki hoče samo zmagovati in vladati, ni dekadentna volja, ki zavrača vse, kar ni ona sama; Resnična volja je volja mojega Celostnega Duha. Je moja pristna Notranja Narava, vse potencialne sile in sposobnosti, ki čakajo, da jih razvijem. Moram jih. Hočem jih. To je moja pravica, ki je obstajala še pred zapisanim zakonom!

Že John Stuart Mill je trdil, da je "civilna" svoboda oblast družbe nad posameznim vladujočim, zato je cilj domoljubov, da določijo mejo, do koder lahko oblast vzpostavlja svojo moč nad skupnostjo. Danes priznavamo, da to družbeno mejo določajo najprej posamični individuumi, ki tvorijo množico razgibanih svetov, tvorijo skupnost, demokracijo, tvorijo državo. In zapisani zakon o pravicah so samo potrdilo, da Resnična volja Duhov obstaja, da neki red je, da je ravnotežje nujno, če hočejo posamezniki in družbe sploh preživeti.

Vsako ima pravico do življenja, kot ga določa deklaracija o človekovih pravicah, bodisi to otrok, mladostnik, zrela osebnost ali starec, toda ali lahko in ali vsako to svobodo Resnične volje tudi dejansko živi? Medtem ko človeku intimna težnja govori, da mora in da sme, ga ponavadi toga, pogosto krivična družbena pravila in stereotipi silijo v konfliktno situacijo, ko se volja spopada s samo seboj; to je breme, ki ga nosimo vsi, so prepad in situacije, ki silijo v anarhično čustvovanje, če je odsotnost vrednot sploh pravo čustvovanje. Ko se hoteča volja upre, ponavadi o čustvih ne razmišlja, njeni edini cilj je osvoboditi se pritiskov, ki jo bremenijo in potiskajo k tlom. Njena edina vrednota je preživetje, nikakor ne graditev. Tu seveda ne gre za to, da je uporna volja, ki išče izhod, degradirana do te meje, da se svojih hotenj in dejanj ne zaveda, ampak gre za ekstremno pripadnost egocentrični svobodi, ki noče ob sebi nikogar drugega, kakor zgolj samo sebe. Preprosto povedano – pojavi anarhizma in drugih ekstremov niso odraz pokvarjenih duhov, ampak znamenje, da je Resnična volja inertna, Hoteča volja pa razklana med dve stvarnosti: med svetom, ki je in se zdi prividen in lažniv, in med vizijskim svetom, ki hoče zase nekaj boljšega, hoče svoj prostor pod soncem in veljavo. V tem ne vidim nič slabega. Slabo je lahko le to, da v ekstrem usmerjena hoteča volja ne uvidi slepila, da je tisto, česar ne mara v zunanjem svetu, pravzaprav ona sama. Prezir, obrnjen v svet, je prezir do samega sebe, tistega dela sebe, ki občuti drug svet kot breme. In s tem prezirom se Resnična volja Celovitega Duha ne ukvarja, saj ve, da noben ekstrem v naravi ne more preživeti. Univerzalna sila Reda Svobode, ki uravnotečuje svetove, bo nastopila tedaj, ko bo zanjo ugoden trenutek. Temu v prid govori človek, ki je kljub mnogim družbenim in geografskim kataklizmam obstal do danes.

Ker vemo, da Izvor Svobode ne izhaja iz zla, ne izhaja iz tendence odnosa enovladajoči-vsi podrejeni, tudi vemo, da naš boj za doseg uravnoveženega razvoja celotnega človeštva še zdaleč ni končan. Prav nasprotno – zgodovina bo od nas zahtevala odgovore in naša dolžnost je, da bomo nanje znali tudi odgovarjati in sprejemati posledice. Npr. minimaliziranje kršitev človekovih pravic, poseganje v notranjost Res-

nične volje, je zasuk v dekadenco duha, ko se skuša nezrelost in osebno-družbena zavest skriti v stare vzorce razmišljanja, v že zavržene recepte in ker nobena k skladnemu življenju Resnična volja noče odmreti, je konfrontacija pravzaprav neizbežna; človek je, gledano iz višjega aspekta, celovito bitje, obenem pa je pokazatelj, da je še vedno obravnavan brezčutenjsko in pristransko, enosmerno, skozi kalupe togih sistemov, pogosto na meji samoumevnega vektorskega izrisa, kvantitetno.

Zakonsko določena pravila so sicer vedno neosebna, saj urejajo zunanjo svobodo, pravice in odgovornosti celotne družbe, (pri tem so lahko posamezniki zaščiteni ali pa vrženi v vrsto poniževalnih situacij), toda vsaka oblika zakonske urejenosti neke družbe govori o zrelosti duha, o stopnji realizirane svobode v Resnični volji posameznikov.

Vsi sicer priznavamo, da če ni drzne vizije prihodnosti, ni pravega napredka, toda togi okoreli sistemi bi morali služiti samo kot opozorilo, česa ne smemo, da ne pripeljemo ljudskega duha v razkol družbene volje. Ker je svoboda živa sila, žal temelji tudi na praksi in ne samo na teoriji. Če govorimo, da je deklaracija o človekovih pravicah gonilno srce svobode in pokazatelj zrelosti humanega duha, naj se končno udomači tam, kjer je doma – v stvarni praksi in med vsemi ljudmi.

Pravzaprav je pravna država ideal, od katerega smo še vedno oddaljeni, saj spoštovanje Deklaracije o človekovih pravicah pri nas ni zadovoljivo. Poznamo kršitve na vseh nivojih javnega in zasebnega življenja in še vedno ostajamo v začaranem krogu – ni hitrih učinkovitih ukrepov, ni pravega ozaveščanja, niti srčne pripadnosti deklaracijskim temeljem. Zdi se, da se hoče demokracija popačiti, si nadeti obleko fevdalnega kapitalista, ki deklaracijo spoštuje samo do te mere, da se vzdržuje Status Quo; da se hoče deželna miselnost ponižati in preleviti v don Kihota, ki se bije z mlini na veter.

Se težnja Velike sestre lahko sprevrže v prav takšno mačeho kot je bil pred njo njen Veliki brat?

Kjer ni živega duha ljudi, zdrave volje, ki ve, kam in kaj hoče, Resnične volje, ki blesti, potem vse pridige o svobodi in pravicah ne pomagajo kaj dosti pri notranjem preobražanju človeških duš.

Človek je delujoči Duh in njegova svoboda, gledano iz psihološkega vidika, se ta svoboda pojmuje kot notranji osebni duševni in umski prostor, v katerega nihče nasilno ne posega, je prvi temelj v življenju. In ta živa sila notranje Volje, ki nenehno opreza in ga sili v delovanje, je pokazatelj, do kam lahko hoteča volja poseže. Toda imeti tisto svobodo, v kateri te nihče ne moti, še ni znamenje visoko duhovnega bitja, ki pozna naravo svoje Resnične volje. Žal, dokler Resnična volja vsakega posameznika ne zaživi sebi ustrezno in dostojno življenje, človek še naprej ostaja konstrukt okrnjene svobode, eksperiment političnih sistemov, kompleks družbenih in zakonskih določil, lahko sicer zadovoljen z drobnimi veselji in minimalnim mirom, obenem pa tudi nenehno zbezan, nemiren, nezadovoljen in kar naprej iščeč "tisto nekaj".

Resnična volja se od vseh ostalih volj razlikuje v tem, da ni podvržena nobenemu sistemu od zunaj. Je Izvor sam, Tempelj Duha in veliki hranitelj vseh moči in sposobnostmi, s katerimi pride človek na svet. Tokom življenja se le malo ljudi posveča Svobodi, ki jo skrbno čuva Resnična volja. Povedano po domače – le malo ljudi živi v skladu s svojo Resnično voljo, kajti večina niti ne ve, da Resnično voljo imajo. Znajo sicer povedati, da pogosto nekaj občutijo, da jih pogosto prešinjajo nenavadne misli, da obstaja nekaj, kar je "višje" od njih samih, toda nikoli se ne potrudijo, da bi se dokopali do "tistega nekaj." Je tu posredi strah pred neznanim, premočna družbena moč nad posamezniki, okoreli sistemi in okolje, je tu težko govoriti. Verjetno je prisotno vse pomalem, žal pa je tudi res, da se človek Prave Resnične svobode in svoje Resnične Narave otepa. Zakaj?

Prvič zaradi tega, ker je v vsaki novi stvari, ki je ne poznamo in se nam zdi tuja,

prisoten strah. To je nekakšen obrambni mehanizem, ki nas varuje pred naleti tujih sil in je zdrav samo dotlej, dokler se mu ne podredimo. Drugič zaradi tega, ker je Resnična volja, skozi stoletja tlačitve in družbeno-politične sisteme, ki so nadzorovali naše duhove, postala Speča. Sprva smo se temu nasilju upirali, vendar smo podlegli. Zdaj je ta prisotna kot latentna sila, toda nikoli dovolj v zavesti, da bi jo zaznali kot del naše osebnosti. Ker smo "zaspali", smo se nekako navadili na ta polsen in postali pasivni nosilci Duha, raje vidimo, da nas vodijo drugi, tudi takšni, ki se nam zdijo popolnoma zgrešeni. Zaradi teh tlačitev naših osebnih Pravih Narav smo razvili vrsto obrambnih mehanizmov, od tega tudi Hotečo voljo in jo razvili do osupljivih meja, pri tem pa pozabili, da hoteča volja, kot živa sila, ni odvisna samo od izzivov od zunaj, ampak jo pogojuje tista Speča moč, ki ji pravimo Duh. Naša zavest sicer lahko občuti, da "nekaj je" ali "nekaj ni prav", toda naša premočno razvita hoteča volja tega ne zazna kot eksistencialno nevarnost, dokler med voljo, ki hoče in sili v svet, in voljo, ki je Resnično Jaz, ne nastane prepad, razkol. Današnji svet je, roko na srce, popredmeten, pozunanjen, hoteča volja človeštva triumfira z osupljivo manipulativno spretnostjo, kajti množice vse lažje zapadejo v masovno materialistično histerijo. Hoteča volja se bliža svojemu vrhuncu in namesto, da bi se počutili kralji, ostajamo pri vsem blišču nezadovoljni, osamljeni, zmedeni, obupani.

Morda bo kdo mislil, da še ni čas, da bi v veljavo vstopil pravi Duh Človeka, toda če ni čas zdaj, ko je zgodovina na ključni prelomnici med, ali postati klonirani človek sistemov ali postati Pravi človek, kdaj potem? Jutri? Jutri bo Resnična volja v naših zavestih prisotna še manj kot danes, kajti vse hoteče volje podvržene ekstremu in raznim oblikam močem, se ne bodo predale tako zlepa. Če morda kdo misli drugače, potem verjame v to, da je človek v trenutku sposoben končati vse vojne in ustaviti vsa izkoriščanja! No, hipotetično to drži. Človek je sposoben velikih dejanj, toda tudi velikega egoizma. Človek noče dati iz rok nekaj, kar ga dela navzven močnega, svojo idealno predstavo o sebi, svojo samozadostnost in svoj napuh. Ima se za vladarja, a žal je to vladanje v resnici hiba, razdvojenost: iz občutja superiornosti človeške rase zapadamo v ekstrem uboštva in nemoči obvladati same sebe, kar pa še zdaleč ni tisto vladanje, ki ve, da z enim porazom in uvidom v svoje napake še ni zapravljal kraljestva. Prav nasprotno! Ko je nehal biti vladajoča "zver", je priznal poraz in Modrim pomeni poraz novo možnost pri odkrivanju prave poti. Modri ne razmišlja o poniževanju, ko je poražen, ne razmišlja o sramoti, v katero so ga pahnili drugi, ampak razmišlja o sebi, kajti ves svet, ki ga je ustvaril zunaj sebe, je najprej zaživel v njemu samemu: modri tudi ne razmišlja o svoji superiornosti, ko zmaguje, saj ve, da hoteča volja povprečnega skuša poražencu vsiliti svoj prav, kar rodi nov odpor in novo porušenje ravnotežja.

Razkol osebne in družbene volje je najhujša bolezen duha, duha, ki ne ve, kakšna je in kaj hoče njegova Resnična volja. Resnična volja, ki nima ničesar skupnega z nobenim sistemom, volja, ki ni totalitarna, anarhična, niti kapitalistična ali liberalna: je preprosto Volja, ki ne more zanikati to, kar je. Je vse, kar lahko konstruktivno ustvari v skladu s svojim lastnim ravnotežjem. Njena edina zpoved je: Delaj po svoji Resnični volji! Ni drugega zakona nad najvišjim zakonom.

To ni Nietzschejevska bolehnost volja do moči, tu ni mesta za superiornega Nad-človeka. Tu diha Pravi človek, človek tretjega tisočletja, človek Modrec, pravi vladar. Tu živi čisto navaden človek, ki je v svoji resnični volji odkril, da lahko s svojimi sposobnostmi postane najboljši pastir v deželi; tu deluje človek, ki je prisiljen v delo v pisarni, odkril, da je njegova resnična narava, da postane vrhunski krojač; tu je poslovnež, ki je v svoji resnični volji odkril, da je njegova izvorna narava vse prej kot hladna brezkompromisna poslovnost: tu so vsi tisti, ki nočejo, ne znajo ali ne morejo zaživeti v skladu s tem, kar izvorno so, in ne s tem, kakor jih ustvarjata družba in svet.

Da vsak človek vidi samega sebe, ni potrebno nobeno nasilje, ne od zunaj ne iz lastnega sebe, ni potrebno nobeno diktatorstvo, nobena politika in ne filozofija, nobena slepa vera v nadmoč tretjega: potrebno je samo srčna samokritika, spoznanje, da nismo to, kar se zdimo drug drugemu, da nismo pristne Resnične narave, ampak v veliki meri živeči sistemi, preoblikovani po volji zunanje moči, sistemi, ki skušajo nenehno prevladati drug nad drugim, sistemi, ki se morajo brezskopromisno spopadati in dokazovati svetu svojo vrednost. Sliši se tako vsakdanje, nič posebnega bi rekel marsikdo, toda v resnici je strašno, kajti prav ta navidezna ničposebnost kaže na odsotnost Resničnih narav... in če smo pripravljeni opustiti ta napuh, to lažno superiornost, ki je v resnici krčevita nemoč, nezaupanje, se bo morda človeštvo rešilo iz mraka, v katerem tava.

Biti svoboden pomeni, biti odgovoren za svoja dejanja, imeti možnost odločanja in izbiranja. Doseganje te svobode je težko delo, kajti na svet ne pridemo učen, toda še težje je dosegati Svobodo naših Resničnih Narav in Volj. Tu ne gre za retorično samopoveljevanje pomembnosti svobode, kajti svobodo po svoji predstavi hočejo tudi diktatorji, ne gre za prazno govoričenje in neskončno dolge definicije o človeku v njej, ampak gre za povsem nekaj drugega: za uvid, ki ga lahko prinese samo stvarna praksa, za temeljno spoznanje o pravem pomenu in bistvu Svobode; to je dejanje, ki lahko prinese pripravljenost na duševno družbeno preobrazbo.

Človek je človeku res drugi svet, a nikakor ne popoln tujec in neznanka, da ne bi mogel začutiti vsaj to, kar nam ponuja lastna svoboda Resnične volje vsak dan na vsakem koraku: srčno moč iz nas samih!

In čisto za konec – kakšen je pravzaprav namen tega srečanja, z najvišjimi nameni sklicanega simpozija. Se bo del teh modrosti zaneslo tudi na podeželja, med preproste, zemlje vajene ljudi? V vasi, ki kakor osamelci starci in starke zrejo v samote doline pod seboj? V odročna področja gorskih zaselkov? Jim bo tole srečanje pripomoglo k razumevanju njihovih pravic in čustvovanj? Nekako dvomim! Zato me toliko bolj zdajle jezi občutek, da je tudi slovenski intelektualec, postal tisto, kar ni on sam, kar ni pristna resnična Narava – trzni govorec in ne srčni bojevnik z mečem. To pa že rahlo diši po izdajstvu duha.

Poleg tega pa je tudi prav, če že govorimo o človekovih pravicah, da se spomnimo na pravice žensk, na odpravljanje diskriminacije pri nas in na ženevsko konvencijo v OZN leta 1979.

Predlagam, da se naslednji simpozij posveti izključno ženskam, kot popolnoma enakovrednemu in enakopravnemu življenjskemu Principu, ki še vedno uravnotežuje ta preveč patriarhalni red človeštva.

Bibliografija:

- Fromm, Erich, *The sane Society*, New York, Toronto, 1956.
Fromm, Erich, *Zdravo društvo*, Zagreb, 1986.
Fromm, Erich, *Imati ili biti?*, Zagreb, 1986.
Fromm, Erich, *Čovjek za sebe*, Zagreb, 1986.
Immanuel Kant's *Kritik der praktischen Vernunft*, Berlin, 1987.
Kant, Immanuel, *Kritika praktičkog uma*, Zagreb, 1956.